

THE PREVENTIONAL MODEL - ANCIENT CASE

Rumen Vassilev, PhD

lawyer, associate professor, Department of Social Activities

Faculty of Medicine, Thracian University - Stara Zagora

E-mail: Rumvas2003@yahoo.com

***Abstract:** This thesis is tied to the process of practical training of the students of the specialty "Social activities" at the Faculty of Medicine at Thracian University. The author makes a brief analysis of the outlined social aspects of the educational cases considered as preventive legal models related to: the educational process for dealing with minors before, during and after the case; Psychological and pedagogical methods and approaches used in cases to deal with cases; The role and functions of child pedagogical rooms and the importance of the local commission under the Anti-Juvenile Delinquency Act in the light of the possibility of diverting this category of children from criminal proceedings.*

The aim is to make students aware of the educational process and the imposition of measures, such as prevention models and elements of continuing education with child offenders.

***Keywords:** prevention, legal, education, law, methods*

ВЪВЕДЕНИЕ

Като изхожда от най-значимите и най-важни фактори за едно дете, а именно опазване на правото му на живот, на неговото здраве и възпитанието му, както и на защита на неговите права, законодателят в чл. 1 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните правонарушители е реализирал правната философия, като е разписал основополагащия за закона текст: „Този закон урежда дейността по предотвратяването и борбата срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и по осигуряването на нормалното развитие и възпитание на извършителите им”. Наказателен по правната си същност, законът е с изключителна социална натовареност.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Настоящата разработка няма за цел да прави анализ на множеството социални аспекти, характеризиращи работата на Местните комисии и съставите, разглеждащи възпитателните дела. По-скоро е опит да се разгледат възпитателните дела, като възможности за отклоняване от наказателно производство на децата правонарушители.

Авторът прави опит да разгледа в социален аспект самото възпитателно дело, развитието на възпитателния процес при работа с малолетните и непълнолетните преди, по време и след възпитателното дело, като рефлексия върху страните и върху обществото ни.

Социалният смисъл на закона и ефекта от производството по тези дела безспорно оказват влияние както върху психиката на децата правонарушители, така и върху психиката на техните родители или на лицата, които ги представляват. А смисълът и философията, характеризиращи възпитателния процес и социалните аспекти, произтичащи от него, е да се потърсят и успешно да се реализират най-подходящите методи и подходи за възпитание и социализиране на децата правонарушители, тези, които са преминали през Детската педагогическа стая и тези с вече наложена възпитателна мярка.

В потвърждение на социалната си и възпитателна функция законът в чл. 11, ал.1 е разписал правното определение за делата срещу малолетните и непълнолетните правонарушители, формулирайки ги като „... възпитателни дела ...”. Става дума за основните и най-важните характеристики от живота на човека, относими към неговото здраве и образование, а именно реализиране на възможността да не бъдат нарушавани правата му. Такъв е и смисълът на текста на чл. 6, ал. 2 от закона, дефиниращ числеността и обхвата на местните комисии, които включват широк спектър от специалисти „... представители на

общинската администрация, отговарящи за проблемите на образованието и здравеопазването, представители на дирекциите „Социално подпомагане”, на полицията, както и педагози, психолози, юристи, лекари, общественици и др.”. Идеята на избор и афиширане на подобна конструкция от страна на законодателя е в търсене на възможност, независимо от извършеното противоправно деяние, да не се прекъсва възпитателният процес, а да се стимулира неговото продължаване с помощта на специалистите от комисията. И още при необходимост да се реализират възможностите за наличие на психологическо консултиране на децата правонарушители. Съставът на комисията разширява превенционният подход спрямо малолетните и непълнолетните правонарушители.

Философията и цялостната правна рамка на социалното и наказателното законодателство по отношение на малолетните и непълнолетните правонарушители се свежда до наличието на последователно прилагани във времето педагогически подходи при работа с тях, в който аспект съществуват множество определения и научни теории за провеждане на постоянен възпитателен процес с тази специфична категория деца.

В структурален аспект можем да приемем процеса като двустранен, от една страна съставът по делото и страните по него, а от друга родителите или лицата, които ги представляват и децата правонарушители. В този правен момент законодателят не е конституирал прокуратурата като страна, така както е в съдебното производство по същия тип дела. Налагането на възпитателни мерки спрямо малолетните и непълнолетните правонарушители са регламентирани в текста на чл. 13, ал. 1 „Спрямо малолетни и непълнолетни, извършили противообществени прояви, и непълнолетни, извършили престъпления, освободени от наказателна отговорност по [чл. 61 от Наказателния кодекс](#), се налагат следните възпитателни мерки“, а спрямо техните родители или лицата, които ги представляват по смисъла на чл. 15 от закона, който гласи: „По отношение на родителите или на лицата, които ги заместват, за които при разглеждане на възпитателното дело се установи, че не полагат достатъчно грижи за възпитанието на децата си и те са извършили деяния по [чл. 11, ал. 1](#), се налага една от следните мерки“. Законодателят е разширил кръга на виновните, имайки предвид възрастовите характеристики на децата правонарушители и отговорните за поведението и израстването им лица.

В търсене на превенционния модел психологическите подходи имат за цел да създадат ярна среда, да достигнат до правилна психологична диагностика с точни параметри за конкретната личност и нейния статус. Предварителното психологическо портретиране има важно значение за допълване на портрета на децата правонарушители, на техните родители и на средата, в която живеят и се развиват, или за тази, която генерира престъпност. Без предварителна информация за страните в социално-битов план и в психологически аспект провеждането на възпитателното дело би имало множество слабости, а възможността да се вземат незаконосъобразни решения от страна на състава би била реална. От друга страна, за работата на обществените възпитатели е нужен широк поглед и ясна представа върху психологическия портрет на децата правонарушители и техните родители. Само коректните и представените в пълнота данни в този аспект могат да очертаят реалния профил, спрямо който да се приложат правилните педагогически методи и подходи в търсене на резултативност.

В този смисъл решението по делото е наситено със специфичен социален нюанс поради факта, че пряко засяга децата правонарушители, тяхното здраве и бъдещо развитие, рефлектира в обществото, както и в средата на развитие на правонарушителите.

В опит да се анализират от гледна точка на социалните им функции, детските педагогически стаи са сред основните институционални фактори в борбата с нарушенията от деца. Общуването с инспекторите от детските педагогически стаи, срещите и беседите с тях, посещенията по домовете на децата правонарушители, разговорите с родителите авторът разглежда като социален модел на превантивна работа. Законодателят е посочил в чл. 1 от Правилник за детските педагогически стаи тяхната основна цел: „Детските педагогически стаи са специализирани заведения, които участват в превенцията на престъпността и противообществените прояви, извършвани от малолетните и непълнолетните”, т. е.

институцията законово е натоварена с работа по превенцията на противообществените прояви. Правилникът е предвидил реда по който следва да се подхожда в опитите да се прилагат моделите на превенция, за да се преодоляват противообществените прояви с общите усилия и непосредственото индивидуално участие на самите деца, на родителите и обществените структури.

Социалнозначими са функциите на детските педагогически стаи и при осъществяване на дейността им за разкриване, изучаване и отстраняване на факторите, обуславящи извършените престъпления или противообществените прояви от децата правонарушители. Това е така поради факта, че основната им задача е да работят по прилагането на превенционалните модели, които следва да са взаимно приемливи от тях, от правонарушителите и от техните родители. Според текста на чл. 4, ал. 2 от горепосочения правилник: „За инспектори се назначават лица с висше образование и педагогическа квалификация“, което обстоятелство потвърждава факта, че никой по-добре от педагозите или психолозите с педагогически профил не би се доближил и не би разгадал природата на децата с девиантно поведение, защото няма по-добри начини за близост до тази категория правонарушители освен чрез психологопедагогическите методи и подходи. Педагогическата експертиза на инспекторите от детските педагогически стаи носи онези социалнозначими функции на общуване между тях и децата правонарушители, които водят до осъществяването на близък взаимен контакт.

В социален аспект профилът на инспекторите ги реализира като успешно разчупващи бариерата във взаимното общуване с малолетните и непълнолетните правонарушители в търсене на позитивно развитие на тяхното поведение. В професионален план са налични възможностите, които Правилникът дава на инспекторите по смисъла на чл. 5, ал. 3, че работейки под контрола на прокуратурата, те имат правната възможност да ползват данни от службите на Министерството на вътрешните работи, следствието, прокуратурата, съда, общинските администрации, местните комисии, обществените и неправителствените организации, от учебните, здравните и социалните заведения, както и от гражданите. Детските педагогически стаи осъществяват дейността си в непосредствен контакт с всички служби на полицията, независимо от обстоятелството, че законово са структури на общинските администрации.

Социалната значимост на институцията детска педагогическа стая е функция от компетентността, познанията и професионалния опит на инспекторите, с които те подпомагат органите на предварителното производство при разследването на случаи, при които малолетните и непълнолетните са обект или субект на престъпления, както и от правоприлагането на смисъла на текстовете на чл. 7, от глава III на Правилник за детските педагогически стаи относими към професионалните им задължения.

След приключване на проверките и изясняването на фактическата обстановка на определения случай, те заявят становището си пред местните комисии според фактите, обстоятелствата и доказателствата за наличие или неналичие на противоправно нарушение от страна на малолетните и непълнолетните с предложение да се насрочи или да не се насрочи възпитателно дело, на което да се разгледа поведението и евентуално да се наложат възпитателни мерки. Чрез тази си структурна характеристика детските педагогически стаи внасят социалнозначим елемент преди провеждане на делото, защото един от елементите, въз основа на който съставът ще изгради решението си, са данните, предоставени от инспекторите. Предложението до местните комисии за образуване или за необразуване на възпитателно дело е резултат от последователните многоаспектни усилия на инспекторите и е натоварено с информация за извършеното правонарушение, за действията на правонарушителите, както и за битово-социалната среда, в която те се развиват.

Правните и социалните аспекти на функциите на детските педагогически стаи придават особен облик на решенията на съставите, разглеждащи възпитателни дела, защото предоставят богата информация не само за правонарушителя, а и за битовата и семейната среда, за здравния и правен статус на членовете на семейството, ако и доколкото то е налично или несъществува.

В професионална близост с педагогическите стаи работят местните комисии по Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните. Те са институционалната структура, прилагаща нормите на закона, налагайки възпитателните мерки на децата правонарушители. На практика те развиват идеята в посока на повече от ясното намерение да се продължи процесът на възпитание с едновременната реализация на правната санкция съобразно степента на тежест, произхождаща от противообществената проява. Търсеният социален и педагогически ефект, произхождащ от правоприлагащите функции на съставите, разглеждащи възпитателните дела, е така да се приложи законната норма и така да се определят възпитателните мерки, че да се превърнат те едновременно и в адекватната санкция спрямо извършителя на противообществена проява, гарантирайки сигурността и здравето му и едновременно с това да се реализират елементите на опазване на правата му.

Моделите на превенция по отношение на правонарушенията, извършени от малолетните и непълнолетните, са важна част от превенцията спрямо всички правонарушения, извършени в страната ни. Те определят подходящия и значим подход на законодателството ни по отношение на тази категория деца в търсене на нов правов ред при опазване на правата им.

Проблемът за превенционалните модели можем да приемем като рефлексия от правило 30.1 и правило 30.2 от Минималните стандартни правила на ООН за наказателно правосъдие за непълнолетни (Пекински правила), според които в национална законодателна политика трябва да се превърне: „...проучване на тенденциите, свързани с престъпността на непълнолетните, с цел планиране и формулиране на превантивната политика”, който принцип е възпроизведен в пункт 5 от Ръководните насоки на ООН за превенция на противоправните деяния на непълнолетните (Насоки от Риад), където е посочено, че „следва да бъдат признати значението и нуждата от прогресивна политика за превенция на противоправните деяния на непълнолетните, както и от системни изследвания и разработване на мерки“.

Възпитателните мерки, като превенциален модел и като охранителни от гледна точка на децата правонарушители, са в пълна кореспонденция с международноприетите, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за страната ни конвенции, договори и правила в защита на техните права. Неслучайно налагането им и въобще ходът на целия превенционален и правен процес в рамките на дейността на местните комисии кореспондира с Глава VI „Особени правила за непълнолетните” от Наказателния кодекс на Р България. Законодателят е съобразил текстовете от тази глава на НК с тези на чл. 40 от Конвенцията на ООН за правата на детето, както и с правило 11 „Отклоняване от наказателно правосъдие” от Пекинските правила, които пренасочват и препращат случаите с ненавършилите пълнолетие към разпоредбите на Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, целящ приложима алтернативност на наказанието.

Идеята на законодателя за налагане на „възпитателни мерки”, като идея за реализиране на перманентен и при всички социални и правни обстоятелства възпитателен и образователен процес по отношение на децата правонарушители, е винаги актуална и приемлива.

ИЗВОДИ

Всички възпитателни мерки, легализирани и наложени от съставите по възпитателните дела или от съдилищата, имат единствената цел да предпазят децата правонарушители от средата, в която се намират, да ги стимулират в посока на прекъсване на противоправното им поведение и прояви, както и да се реализира реалната непрекъсваемост на процеса на тяхното възпитание и обучение при спазване на законовите условия. Неслучайно законодателят дава превес на процеса на възпитание на децата и е създал правни условия той да се разгърне и продължи извън училището и в името на позитивното развитие на

малолетните и непълнолетните правонарушители да бъдат потърсени резултативните умения и възможности и на специалисти от други области, каквито са разнородните по професия членове на местните комисии.

Авторът възприема възпитателните дела и мерките, които се налагат, като модели на превенция, като възможност и механизъм за отклоняване от наказателно производство на децата правонарушители и като правен режим, отдалечаващ ги от съдебно производство спрямо тях.

REFERENCES

Zakon za borba sreshtu protivooobshtestvenite proyavi na maloletnite i nepalnoletnite, Obn. Izv, br. 13 ot 14. 02.1958

Minimalnite standartni pravila na OON za nakazatelното pravosadie za nepalnoletni (Pekinski pravila)

Nakazatelniya kodeks na Republika Balgaria, obn DV. Br 26 ot 02.04.1968

Pravilnik za detskite pedagogicheski stai, Obn, DV, br. 92 ot 07. 08. 1998

Rakovodnite nasoki na OON za prevenciya na protivopravnite deyaniya na nepalnoletnite (Nasoki ot Riyad)